

DREVO NIE JE OBNOVITEĽNÝ ZDROJ ENERGIE (BIOMASAKER – slovenské know-how)

Označenie dreva, resp. drevnej biomasy, za obnoviteľný zdroj energie (OZE) je jedným z najväčších omylov environmentálneho hnutia v Európe. Tento omyl vychádza z nepochopenia základných princípov fungovania lesných ekosystémov. Obmedzuje sa na typicky lesnícky pohľad na les ako na zdroj suroviny, ktorého nepretržitú produkciu je možné udržiavať vhodným manažmentom. Les je však zložitý prírodný systém, navzájom prepojený na všetkých úrovniach a ešte k tomu neustále sa meniaci v čase na nepredpovedateľnej trajektórii.

Ťažba dreva v lesoch na Slovensku dlhodobo rastie. Za posledných 20 rokov vzrástla plánovaná ťažba o 87 % na úroveň 9 mil. m³, no zároveň lesníci prekračujú túto sebou stanovenú hodnotu každý rok v priemere o 12,4 %. V poslednom období sa vďaka štátnym dotáciám na výrobu „zelenej energie“ k ťažbe v lesoch výrazným spôsobom pridáva ťažba dreva na pozemkoch, ktoré nie sú vedené ako les, t. j. brehové porasty, vetrolamy, zarastené lúky a pasienky a pod. **Na Slovensku sa tak ročne na lesných a nelesných plochách vyťaží spolu okolo 10 mil. m³ dreva, pričom udržateľná ťažba je na úrovni 6 mil. m³.**

K nárastu ťažby dreva na Slovensku prispela paradoxne snaha EÚ znížiť produkciu skleníkových plynov tým, že presadila podporu výroby energií z tzv. obnoviteľných zdrojov. Výber druhu OZE bol ponechaný na členské štáty, a tak na Slovensku došlo k výraznej podpore výroby energie z drevnej biomasy.

Ťažba drevnej biomasy v Národnom parku Poloniny.

Zo začiatku to všetko vyzeralo ako dobrý nápad. Pod rúškom znižovania emisií CO₂, znižovania energetickej závislosti na fosílnych palivách a vytvárania nových pracovných miest sa využívanie dreva ako OZE postupne dostávalo do štátnych plánovacích dokumentov, projektov EÚ a štátnej legislatívy. Väčšina environmentálnych organizácií uznanlivo prikyvovala hlavou nad využívaním

„zelenej“ energie a množstvom projektov sa snažili hľadať čo najlepšie riešenia. Žiaľ, nikto zo zainteresovaných si nedal tú námahu zhodnotiť, koľko je vlastne dostupného dreva v krajine, koľko sa už spaľuje na výrobu tepla v domácnostiach, aký to bude mať dopad na štátny rozpočet, ako to ovplyvní rast cien elektrickej energie a aký to bude mať dopad na lesy a krajinu.

Vyvrcholením bol rok 2009, keď došlo k schváleniu zákona č. 309/2009 Z.z. o podpore OZE a vysokoúčinnnej kombinovanej výroby. V zákone sa objavili veľmi zaujímavé formy podpory pre biznis so „zelenou“ energiou. Jednou z nich je prednostné pripojenie zariadení spaľujúcich drevo do distribučnej siete, to znamená, že ak je v sieti prebytok energie, tá z biomasových zariadení je odoberaná prednostne. Ešte zaujímavejšou je forma podpory doplatkom, rozumej finančnou dotáciou, ktorá sa v súčasnosti pohybuje na úrovni maximálnej ceny drevnej štiepky na trhu, t. j. cca 50 €/T a **pokrýva firmám všetky náklady na nákup dendromasy**. Zmluvy so štátom na 15 rokov sú už len čerešničkou na torte. Nikde v zákone sa však nenachádzajú obmedzenia podpory s ohľadom na možnosti krajiny dodávať surovinu.

Lesoochranárske zoskupenie VLK sa od začiatku pozeralo na tieto aktivity skepticky, no keď v roku 2013 začali byť dopady na lesy dramatické, vypracovalo vlastnú analýzu, ktorej výsledky sú hrôzostrašné. **Celkovo bola v roku 2013 spotreba dreva na energetické účely na úrovni 3,8 mil. ton** (v tomto čísle sú zahrnutí všetci spotrebitelia dreva na energetické účely), pričom veľké spaľovne sa podieľali množstvom 1,4 mil. ton. Disponibilného dreva je však omnoho menej. Správa o lesnom hospodárstve v Slovenskej republike za rok 2013, ktorú vydalo Ministerstvo pôdohospodárstva a reg. rozvoja SR, uvádza množstvo vyťaženej lesnej štiepky, palivového dreva a iných druhov energetickej dendromasy v objeme **1,44 mil. ton. Ročný deficit dendromasy vhodnej na energetické využitie je 62 % zo spotreby**. Chýbajúce drevo pochádza z časti z nelegálnej ťažby, ale väčšinou sa spaľuje drevo vyššej kvality. Nepochopiteľne štedré dotácie vyhnali cenu drevnej štiepky do takej výšky, že spracovanie akýchkoľvek foriem dreva sa stalo ekonomicky zaujímavým. Dotácie tak už tradične vytvorili vhodné podmienky pre deformácie trhu s energiami a zároveň zvýšili konečnú cenu elektrickej energie pre spotrebiteľov.

Nelegálna ťažba drevnej biomasy v Prírodnej rezervácii Bisce.

Takéto neúmerne prekročovanie kapacít spôsobené nekoordinovaným postupom prináša so sebou celý rad problémov. Od tých ekologických, znižovanie ekologickej stability krajiny a biologickej diverzity, zhoršovanie životného prostredia obyvateľov, až po tie ekonomické a národohospodárske. Hľad po drevnej štiepke, a prenesene najmä po štedrých štátnych dotáciách, spôsobil nevídaný záujem o ťažbu dreva úplne všade. Ťažiť sa začalo na miestach, ktoré si doteraz nikto nevšímal – zarastajúce lúky, porasty na brehoch potokov a riek, vetrolamy, aleje, remízky. Miesta, ktoré poskytujú bezpečné útočisko nielen pre vlky či medvede, ale aj pre rôznu drobnú zver či divoké včelstvá. V mestách začali zavádzať rôzne aleje, stromy pri melioračných kanáloch, ktoré nikomu neprekážali 30 rokov a zrazu potrebujú nutne „starostlivosť“. **Prenesene by sa dalo povedať, že si financujeme ničenie našich lesov a krajiny priamo cez dane, ktoré odvádzame štátu.**

Kampaň BIOMASAKER

Našou reakciou na existujúci stav je kampaň BIOMASAKER, ktorú VLK spustil v apríli 2014. Cieľom kampane je zrušiť štátne dotácie na výrobu elektriny z drevnej biomasy a zastaviť tak ničenie slovenských lesov a krajiny. VLK vypracoval analýzu „Spracovanie biomasy v regióne východného Slovenska vo vzťahu k zachovaniu prirodzených lesov“, ktorá je podkladom celej kampane. V marci 2014 sme s podporou 1 561 občanov predložili na Ministerstvo pôdohospodárstva SR hromadnú pripomienku k návrhu dokumentu „Akčný plán Národného programu využitia dreva SR“, ktorý obsahoval opatrenia, ktoré predpokladajú zvyšovanie ťažby dreva a výstavbu lesných ciest v chránených územiach a ďalšiu podporu spaľovania drevnej štiepky. Hlavným bodom kampane bola petícia za zrušenie dotácií, ktorú podporilo fyzickým podpisom 38 000 ľudí a v novembri 2014 sme ju predložili Ministerstvu hospodárstva SR. Žiadame v nej vládu SR o zmenu príslušných právnych predpisov tak, aby boli dotácie pridelované iba na drevo pochádzajúce z energetických porastov a na odpad z drevospracujúceho priemyslu. Počas celého obdobia sme vstupovali do konaní orgánov štátnej správy na celom Slovensku, ktorých predmetom bolo povolenie výrubov stromov. Podarilo sa nám zabrániť výrubom státisícov stromov, pričom najlepším príkladom je plánovaný výrub v obci Slatinka pri Zvolene, kde žiadateľ plánoval vyrúbať do 100 000 stromov. Dňa 26. augusta 2014 zorganizovali občania pred firmou BIOENERGY Bardejov protest proti ničeniu slovenských lesov. Firma BIOENERGY sa stala symbolom kampane, pretože ide o jedného z najväčších spracovateľov drevnej štiepky na Slovensku. Práve na príklade tejto firmy sme prostredníctvom médií upozornili verejnosť na existujúci problém s podporou spaľovania drevnej štiepky a informovali sme o našich aktivitách. Téma zaujala aj médiá a množstvo príspevkov sa objavilo v celoslovenských a regionálnych médiách.

VLK ďalej v júli 2014 podal podnety na ÚRSO (Úrad pre reguláciu sieťových odvetví), aby úrad prešetril kvalitu spaľovaného dreva vo všetkých zariadeniach poberajúcich dotácie. ÚRSO potvrdilo naše zistenia a udelilo pokuty pre firmy BIOENERGY BARDEJOV s. r. o. a BIOENERGY TOPOLČANY s. r. o. (firmy majú spoločných majiteľov) vo výške 15 000 EUR a 10 000 EUR. Úrad vo svojom rozhodnutí uvádza, že pokutované subjekty klamali o kvalitatívnej triede dreva používaného ako palivo na výrobu elektriny. Úrad zistil, že na spaľovanie využívali drevo kvalitatívnej triedy III a V, pričom v dokladoch, ktoré tieto spoločnosti predložili úradu uvádzali, že využívajú drevnú hmotu triedy VI, t. j. najmenej kvalitné drevo (palivové drevo). Počas kontroly ÚRSO bolo v areáli BIOENERGY Bardejov 84 % dreva kvality III a V a iba 16 % dreva spĺňalo kvalitu triedy VI, ktorú môžu spaľovať. Firma BIOENERGY Bardejov uvádza, že ročne spáli cca 100 000 m³ dreva, načo dostáva od štátu dotáciu vo výške 5,3 mil. EUR. ÚRSO potvrdilo, že 18 000 m³ dreva nespĺňalo podmienky na udelenie tejto dotácie, t. j. 18 % z pridelenej dotácie (1 mil. EUR) bolo vyplatených v rozpore so zákonom, začo im udelili naozaj „poučnú“ pokutu vo výške 15 000 EUR. Týmito rozhodnutiami sa potvrdili zistenia VLK-a, že dotácie na spaľovanie sú príliš štedro nastavené a umožňujú dotovaným subjektom cenovo konkurovať aj drevospracujúcemu priemyslu a spaľovať kvalitné drevo, dokonca až kvalitatívnej triedy III. Čiastkovým úspechom je aj rozhodnutie ÚRSO, ktoré v októbri 2014 znížilo maximálnu cenu za drevnú štiepku, ktorú si môžu výrobcovia tepla z tohto paliva zahrnúť do ceny tepla, o 26 %. Ako

uviedol predseda úradu Jozef Holjenčík „Úrad vykonal kontrolu subjektov vyrábajúcich teplo zo štiepky a zistil, že v obchode so štiepkou sa objavilo veľa nekalých praktík“ a pracuje na zmenách platnej legislatívy.

Výsledkom dlhodobej kampane je dohoda s poslancami slovenského parlamentu na predložení novely zákona o OZE v najbližších mesiacoch, ktorá zruší definíciu dreva ako obnoviteľného zdroja energie a tak bude naplnený cieľ kampane BIOMASAKER.

Dôsledky

Dôležitým výsledkom pokusu s energetickým vyžívaním drevnej biomasy na Slovensku je zistenie, že **drevo nie je obnoviteľný zdroj energie**. Na Slovensku dochádza v súčasnosti k asi najmasívnejšiemu výrubu dreva v histórii. Podľa údajov Global Forest Watch na Slovensku od roku 2000 ubudlo 760 km² lesných porastov (približne rozloha okresu Trnava) a v súčasnej dobe sa ťažia takmer 4 mil. m³ dreva len na energetické účely, pričom udržateľná ťažba dreva je 6 mil. m³. Les je zložitý ekosystém tvorený množstvom navzájom prepojených organizmov, ktorý sa s tak drastickým narušením, ako je plošné odlesnenie, dokáže vyrovnať až po 1 500 rokoch. Táto jeho vlastnosť je v príkrom rozpore so záujmami a postupmi štiepkarského biznisu. Nanešťastie sa zdá, že k poučeniu nedochádza ani v komunite environmentálne orientovaných organizácií. Napriek tomu, že sa z celého Slovenska dozvedáme o výruboch na najrôznejších miestach, VLK vstupuje do nespočetného množstva konaní, aby zastavil výruby cenných biotopov, ťažba v lesoch sa za posledných 20 rokov takmer zdvojnásobila, niektoré environmentálne organizácie to nepostrehli a naďalej pokračujú v podpore využívania drevnej biomasy. V minulosti vo svojich dokumentoch, vychádzajúc z princípov trvaloudržateľného a vyváženého rozvoja, určovali environmentálne zásady pri využívaní drevnej biomasy, podávali návrhy obmedzujúce využívanie verejných fondov, navrhovali vhodné technológie. Akokoľvek dobre myslené a do najmenších detailov prepracované obmedzenia využívania biomasy boli v konečnom dôsledku nanič. Nezastaviteľná mašinéria biznisu ich nemilosrdne zoštiepkovala spolu s drevom z národných parkov, lesov UNESCO a zo stromov pred našich domovov. Navyše im nabili celý zásobník argumentov, prečo a ako to pomôže planéte. Niektorí v tom pokračujú dodnes a majú pocit, že sa im raz podarí dohodnúť sa na miere, ktorá bude „trvaloudržateľná“. No to je veľmi naivná predstava vo vzťahu s biznisom, ktorého hlavnou náplňou je neustály rast.

BIOENERGY Bardejov

Firmu BIOENERGY Bardejov sme si vybrali ako ukázkový príklad Biomaskru. Spaľovňa bola spustená do prevádzky v roku 2010. Jedná sa o kogeneračnú jednotku, ktorá vyrába elektrickú energiu a kogeneruje teplo. Oficiálne vykazuje 6 zamestnancov a samotná firma uvádza, že ročne spáli 100 tis. ton dreva, čo je, pre bližšiu predstavu, **13 plne naložených kamiónov dreva DENNE**. Elektrickú energiu predáva do prenosovej sústavy za garantované ceny (125,98 €/MWh), a teplo predáva mestu Bardejov, ktoré sa ho zaviazalo odoberať najbližších 20 rokov (navyše im ešte prisľúbili stabilný prístup k drevu z mestských lesov).

Podľa zdrojov ÚRSO firma získava od štátu každoročne podporu vo výške okolo 5 mil. EUR ako spomínanú dotáciu za výrobu elektrickej energie z obnoviteľných zdrojov. Za predaj komodít (elektrická energia teplo) utíži ročne ďalších približne 9 mil. EUR. **Spolu sa tak príjmy spoločnosti pohybujú okolo 14 mil. EUR ročne**. Ročné náklady na nákup dreva, ktoré je jedinou vstupnou surovinou, sú pri dnešných trhových cenách na úrovni 4,8 – 5 mil. EUR. Ak by sme veľmi štedro zarátali ostatné ročné náklady na prevádzku elektrárne vo výške hoci aj 1 mil. EUR, aj tak vychádza **ročný nezdanený zisk spoločnosti na cca 9 mil. EUR €** (čo je cca 300 mil. korún). Podľa zverejnených ekonomických ukazovateľov však ani toto nestačí. Firma BIOENERGY Bardejov je každoročne v strate.

Zaujímavo v tomto svetle vyznieva obsadenie najvyšších postov na Ministerstve životného

prostredia SR (MŽP SR). Minister životného prostredia Peter Žiga sa pred nástupom do politiky živil ako obchodník s drevom a ešte ako štátny tajomník Ministerstva hospodárstva SR v roku 2010 slávnostne prestrihoval pásku pri otvorení BIOENERGY Bardejov s. r. o. Štátny tajomník MŽP SR, p. Ján Ilavský, sa ako vedecký pracovník minimálne od roku 1985 venuje využitiu drevnej biomasy.

Slávnostne spustenie kogeneračnej jednotky BIOENERGY Bardejov 24. marca 2010: zľava Otto Zechmeister, zástupca rakúskeho investora a dodávateľa, Jozef Medved', vtedajší minister životného prostredia SR, Peter Žiga, vtedajší štátny tajomník Ministerstva hospodárstva SR, Boris Hanuščak, primátor Bardejova a Igor Gula, zástupca slovenského.